

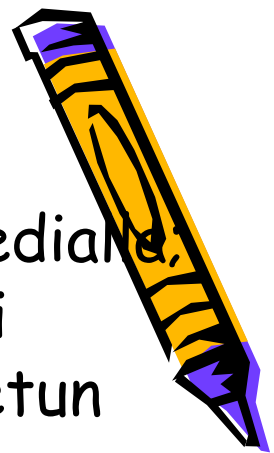
3. Lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen haasteet - eriyttämisen menetelmiä - opettaja tukijana

POM1YSU

Sirpa Eskelä-Haapanen
Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos
8.10.2015

Mediataidot

- Tärkeimmät kykyä hankkia tietoa mediasta ja median käytöstä, esimerkiksi viestimistä ja itsensä ilmaisemista eri mediavälinein, erilaisia mediavalintoja, vastaanotetun tiedon ja viihteen arviointia ja analysointia sekä vuorovaikutusta median avulla.
- Kriittinen medialukutaito on nykypäivän laaja-aalinen kansalaistaito:
 - 1) **taidekasvatuksellisesti painottuva**: keskittyy median sisältöihin ja omaan tuottamiseen
 - 2) **teknologiakasvatuksellinen**: tietotekniikan hyödyntämistä kasvatustyössä
 - 3) **yhteiskunta- ja kulttuurikriittinen näkökulma**: median taustat ja rakenteet sekä sisältöjen ja niiden vaikuttavuuden pohtiminen
 - 4) **suojelellinen näkökulma** painottaa lasten suojelua median haitallisilta vaikutuksilta.

Lähtökohtana lapselle ominaiset tavat toimia

- Mediakasvatuksen työtapoja ovat lapselle ominaiset tavat toimia: leikkiminen, liikkuminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen sekä tutkiminen
- medialeikit: kuvaan, ääneen tai esitykseen perustuva kokemus, jota lapsi käsittelee leikin kautta
- Media antaa monenlaisia virikkeitä, mahdollisuuksia taiteelliseen kokemiseen ja ilmaisemiseen sekä tutkivan otteen käyttöön (analysointi, tulkinta ja keskustelu, kriittinen pohdinta).
- Median kielenä on tekstiä, kuvaa, ääniä, symboleita ja näiden yhdistelmiä. Ne leviävät helposti ja tarttuvat lapsenkin kielenkäyttöön.

Kriittisen medialukutaidon kehityksen lähtökohdat

- **funktionaaliset taidot** = kyky käyttää mediaa; esim. lapsi osaa tallentaa luomansa tiedoston tietokoneelle
- **praktiset taidot** = kyky tunnistaa omia median käytön tarpeitaan ja arvioida niitä; esim. lapsi osaa sulkea television suojellakseen itseään ja omia tunteitaan
- **kriittiset taidot** = lapsi kykenee kriittisesti arvioimaan informaation todenperäisyyttä, lapsi arvioi itseään median käyttäjänä ja tunnistaa, miten mediaesitykset vaikuttavat sekä ymmärtää median mahdollisuuksia itseilmaisun ja kommunikoinnin välineenä

Kysymyksiä netistä 1. luokkalaisille

- Mikä netti on? "Niin, se on kaikissa koneissa. Niin, se on sellanen, missä voi tehdä kaikkee.. niin, tärkeitä juttuja, maksaa kaikkii laskuja ja kaikkee.. pelata ja sitte ladata kaikkii pelejä ja sitte.. sellasta."
- Mitä siellä on? "Noo, siellä on google, jos sen lataa siihen ja sit spotifai, jos senki lataa siihen... Kaikkii you tuub -videoi."
- Mihin sitä käytetään? "Mmm. No jos just näihin, ett voi käyttää sitä tietokonetta niin näihin guuglaamiseen ja sellaseen." "Tiedonhakuun ja musiikin kuunteluun ja oliko siinä sähköposti ja, jaa.."
- Miten sinä voit löytää netistä asioita? Kirjotan. S: Mihin sä kirjoitat? No, kun siinä on, siinä on suurennuslasin kuva, niin mä painan siitä ja sitten kirjotan. S: No, mitäs sä voisit vaikka kirjoittaa sinne? Minecraft. S: Joo-o.. Whatsapp.. S: Joo-o. Mikäs se whatsapp on? No sellanen, mistä voi lähettää viestejä toisille. S: Ooks sä käyttäny sitä? Oon. S: Onks sulla sellanen? On. S: Eli sulla kanssa on puhelimessa netti? Mmm.
- Voiko netistä olla haittaa? Joo - voi, niin silloin kun voi lähettää sähköpostia, niin siel voi olla myös niitä sähkötolppia kaatunu, niin sit se ei mee heti perille.. S: joo... Mitähän muuta haittaa siitä voisi olla? En mä tiedä..
- Onko kaikki, mikä netissä on, totta? Miksi? Ei oo. Niin siinä yhdessä videossa, niin siinä jutussa, kun se juttu laitettiin nettiin, niin yks hyppäs katolta, se hyppäs katolta ja hajosi, niin se oli joku nukke, joka sieltä tippu..

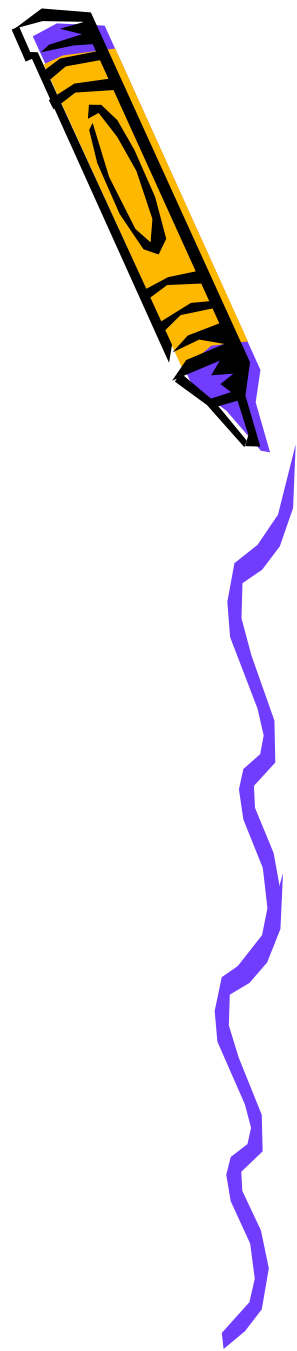
Lukemisen traditio

- Vygotsky (1978; 1982)
- Sosiokulttuurinen teoria: Korostaa kulttuurin yhteistä kokemista ja jakamista lukemisen välityksellä, yhteisöllisyyttä
- Lukeminen on kulttuurisen pääoman yksi muoto, jonka laatu riippuu perheen lukutottumuksista ja lapsen tekstikokemuksista.
- Lapsi kasvaa vähitellen kirjalliseen kulttuuriin omassa kasvuympäristössään ja oppii, mihin lukutaitoa arkielämässä tarvitaan.
- Tutuimpia ovat ne lukutavat, jotka hänen omassa perheessään ja lähiympäristössään ovat käytössä.

Lukutaidon kehittämisessä vaikuttavat:

- perimä
- lapsen oma kykyrakenne (fyysinen, kognitiivinen)
- sosioemotionaaliset tekijät
- motivaatio
- ympäristö

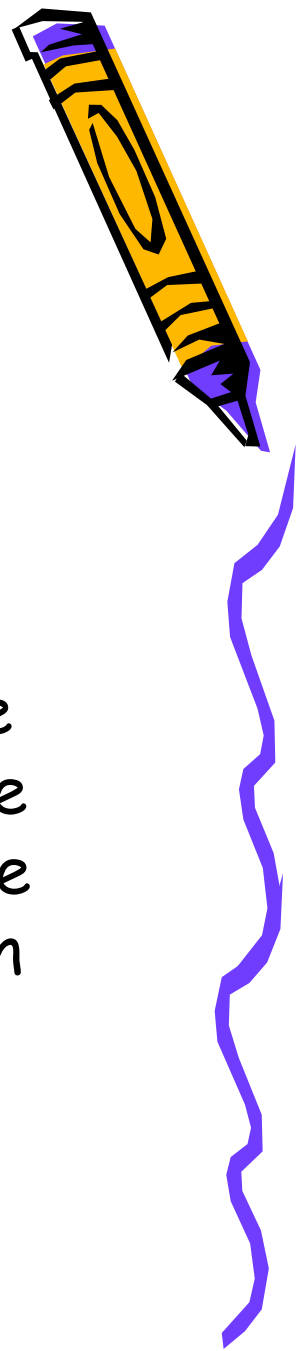
Luku- ja kirjoitustaidon kehitys

Friht (1985)

1. Logografinen vaihe
2. Alfabeettinen vaihe
3. Ortografinen vaihe

Ehri (1989)

1. Esi-alfabeettinen vaihe
2. Osittain alfabeettinen vaihe
3. Alfabeettinen vaihe
4. Vahvistumisen vaihe
5. Automatisoitumisen vaihe

Logografinen vaihe: Lapsi **lukee** sanat visuaalisina kokonaisuuksina. Oppii yksittäisten kirjainten muotoja ja kirjainten nimiä.

→ Lapsi "lukee" kirjoja. Tunnistaa ympäristönsä sanoja ja logoja.

Kirjoittaminen: Lapsen kirjoitus muistuttaa hyvin vähän oikeaa kirjoitusta, mutta hän on oivaltanut mitä kirjoittamisella tarkoitetaan.

→ Lapsi kirjoittaa kirjaimia tai numeroita ja kirjaimia muistuttavia merkkejä.

Osittaisalfabeettinen vaihe: Lapsi oppii kirjain-äänne -vastaavuuksia, yleensä sanojen alku- ja loppuäänteitä. Hän voi tunnistaa tällä perusteella sanoja (arvailu).

→ Lapsi tunnistaa joitakin sanoja ulkomuistista esim. alkukirjaimen perusteella (vrt. edellä).

Kirjoittaminen: Lapsi käyttää kirjoittaessaan vain muutamia sanaan kuuluvia kirjaimia, yleensä konsonantteja.

→ Lapsi kirjoittaa sanoja käyttäen hyväkseen sanan alku- ja loppukirjainta sekä konsonantteja.

Alfabeettinen vaihe: Lapsi käyttää kirjain-äänne -vastaavuutta lukiessaan. Hän pystyy muuttamaan puheeksi lähes mitä tahansa outoja sanoja. Lukemissujuvuus kehittyy harjoituksen myötä.

Kirjoittaessaan lapsi saattaa tehdä virheitä äänten keston kohdalla sekä äng-äänten yhteydessä.

Ortografinen vahvistumisen vaihe: Lapsi hahmottaa lukiessaan kokonaisuuksia, tavuja, sanojen alkua, liitteitä. Lyhyiden ja tuttujen sanojen sanavarasto kasvaa ja sanojen tunnistaminen nopeutuu.

→ Lapsi käyttää sujuvasti hyväkseen sekä sanojen visuaalista hahmottamista että outojen sanojen kanssa sanan kokoamista äänneistä.

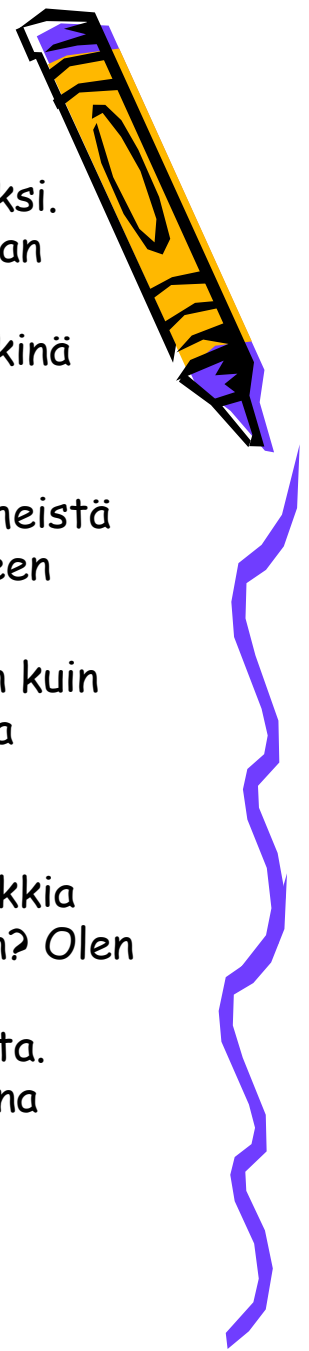
Ortografinen automatisoitumisen vaihe: Lapsi lukee sanat käyttäen hyväksi sekä visuaalisia vihjeitä että osaa tarvittaessa käyttää kirjain-äänne -vastaavuutta. Lukutaito kehittyy yhä sujuvammaksi harjoittelun myötä.

Kirjoittaminen: Lapsi kirjoittaa sanoja yhdistelemällä kuulohavaintonsa ja näköhavaintonsa sanasta.

Lapsen kirjoitus muuttuu sujuvammaksi. Hän käyttää kirjoittaessaan oikeinkirjoitus-sääntöjä.

Santtu

- Kun huomasin lukemisen olevan minulle tosi vaikeaa, tunsin oloni kurjaksi. Toivoin, että olisin pystynyt tekemään itseni näkymättömäksi. Toisinaan myös pelleilin ja häiritsin tunneilla, jotta muut eivät huomaisi, kuinka vaikeaa minun oli oppia lukemaan ja kirjoittamaan. Olin varma, etten ikinä oppisi.
- Kun aikuiset huomasivat lukivaikeuteni, asiat muuttuivat paremmiksi. Kaverinikin tietävät lukivaikeudestani. Kysyn heiltä toisinaan apua ja heistä se on ihan ok. Vanhempani ja opettajani ymmärtävät, että yritän ja teen parhaani.
- Olen oppinut, että lukivaikeus on vain hyvin pieni osa minua. Vähän niin kuin yksi pieni pala suuressa palapelissä. Lukivaikeus tulee olemaan aina osa minua, mutta voin elää sen kanssa.
- Harjoittelu on auttanut paljon. Mielestäni on hyvä juttu, että lukivaikeudelle voidaan tehdä jotakin. Ekaluokalla en osannut edes kaikkia kirjaimia. Nyt osaan lukea jo vaikka mitä. Aika uskomatonta, eikö vaan? Olen huomannut, että meidän jokaisen on harjoiteltava kovasti, jotta onnistuisimme. Jopa niiden lasten ja aikuisten, joilla ei ole lukivaikeutta. Tiedän, että voin lukivaikeudestani huolimatta pärjätä koulussa ja isona aikuisten maailmassa.

http://www.nmi.fi/fi/julkaisut/ilmaiset-materiaalit/OMIS_Opaslukivaikeudeсталapsille_web.pdf

Tekstiä lukiongelmasta kärsivän lapsen silmin

[= i
] = t
£ = a
\$ = u

N\$KKE]E£]]ER[ON V£NH[MP[£ O]ON[SEN]£[]EEN
M\$O]OJ£ J£ ER[L£[S[£ N\$KKE]E£]]ER[N
ES[]YS]£POJ£ ON KEH[]YNY] ER[£[K£K£\$\$[N£
R\$N\$££S]]. KESK[£J£LL£ E\$ROOP£SSE S\$OS[]]]N
N\$KKEJEN V£LM[S]\$SM£]ER[££L[N£ ER[]Y[SES]]
FEL]]Ä.

Lukivaikeuden riskin ennustaminen

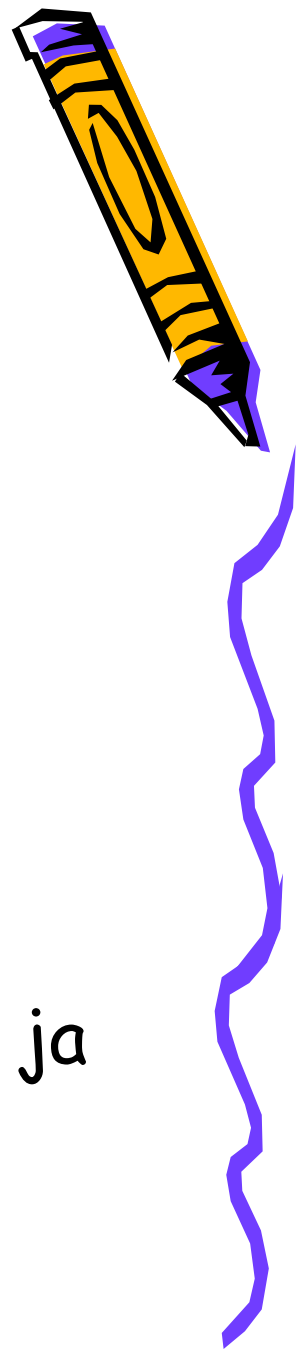

- Meta-analytit ja pitkittäisseurannat ovat osoittaneet, että parhaiten lukivaikeutta ennustavat: fonologisen prosessoinnin taidot esim. fonologinen tietoisuus, kirjaintuntemus, nopea nimeäminen ja fonologinen muisti
- puhutun kielen taidot, familiaalinen lukivaikeustausta (kohonnot riski)
- Riskilasten tunnistaminen Alkuportaat-tutkimuksessa: TAITOVIIVEEN KRITEERI $\leq 15\%$ persenttiirajan fonologinen tietoisuus kirjaintuntemus nopea nimeäminen + sukuriski (vanhemmalla vähintään lieviä lukipulmia) (Lerkkanen, Ahonen & Poikkeus 2011)

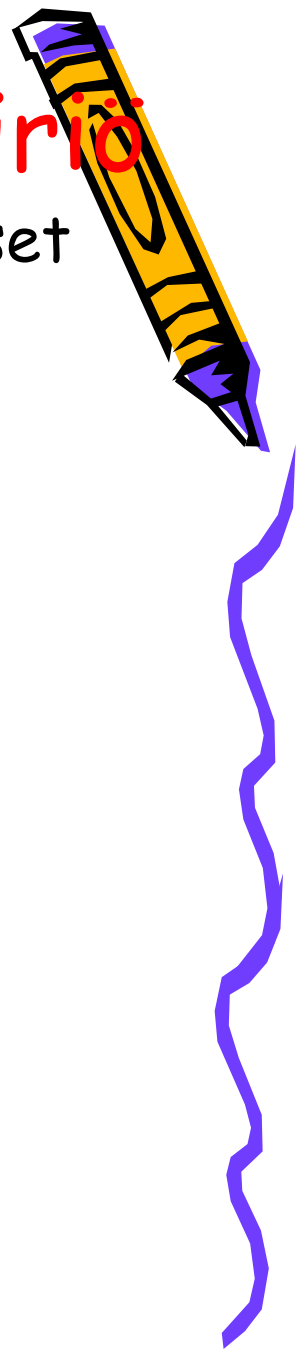
Miten tunnistan tuen tarpeen?

- Jatkuva havainnointi (käyttäytyminen ja toiminta tehtäviä tehdessä)
- Havaintojen dokumentointi
- Kysyn oppilaalta itseltään (Mikä sinusta on erityisen vaikeaa? Miltä sinusta tuntuu tehtäviä tehdessäsi? Vrt. minäkuva)
- Yhteistyö vanhempien kanssa
- Yhteistyö kollegoiden ja erkan kanssa
- Lukeminen, kirjoittaminen, sanelut, luetun- ja kuullunymmärtämiset, erilaiset testit, koetilanteet jne.

Puheen ja kielen kehityksen häiriö

- Dysfasia, dysleksia, kielihäiriö, muut kehitykselliset häiriöt, oppimisvaikeudet, ääntämishäiriöt
- Näyttäytyvät eri tavoin, mm.:
 - Puheilmaisussa
 - Kuullun ymmärtämisessä
 - Sosiaalisissa taidoissa
 - Lukemaan ja kirjoittamaan oppimisessa
 - Luetun ja kuullun mieleen painamisessa
 - Vieraan kielen oppimisessa
 - Matematiikassa (erit. ongelmanratkaisutaito)
 - Motoriikassa
 - Kirjoittamisvaikeudessa

Dysleksia / dysfasia

- Opettaja ei tee diagnoosia!
- Lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen on hyvin työlästä dysfaattiselle lapselle.
- Dysleksinen lapsi:
oppii peruslukutaidon suhteellisen vaivattomasti
- Vaikea hahmottaa sanoja pienempiä yksiköitä:
- Hänellä on runsaasti ns. fonologisen prosessoinnin vaikeuksia.
- Vaikeus sanojen nopeassa mieleen palauttamisessa ja kielellisen muistin heikkous.

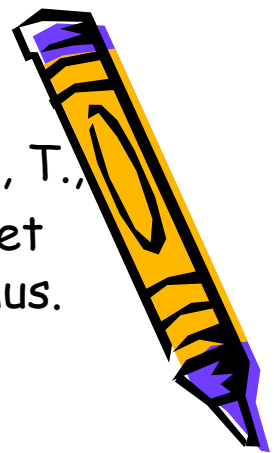
(Ahonen, Siiskonen & Aro 2008, 20)

Lukivaikeus eli dysleksia, ks. Ahonen, T.,

Siiskonen, T. & Aro, T (toim.) 2008. Sanat sekaisin? Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluikässä. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Lukemisen ja kirjoittamisen vaikeus
- Alkuperältään neurologinen tai neurobiologinen
 - Perinnöllisyydellä usein vaikutusta
- Todella yleistä, esiintyy n. 10%:lla väestöstä.
- Lukivaikeus ei tarkoita luku- tai kirjoitus- taidottomuutta
- Lukemisvaikeuksia määritellään olevan henkilöllä, joka ei ole oppinut normaalissa ajassa ja tavanomaisin opetusmenetelmin lukemaan.
- Voi ilmetä lukemisessa, kirjoittamisessa tai luetun ymmärtämisessä joko yhdellä tai useammalla osa-alueella vaihtelevasti.

- Lukemisvaikeuksien taso vaihtelee.
 - Osalla lapsista vaikeudet ovat lieviä ja menevät suurelta osin ohi koulun alkuvuosina.
 - Osalla lapsista taas vaikeudet ovat hyvin selkeitä ja kestävät pitkään, jopa läpi elämän.
- Lukemisvaikeus näyttäytyy erilaisena myös lukemaan oppimisen eri vaiheissa.
 - Lukemisen alkuvaiheessa lukemisvaikeus voi ilmetä lukemisen taitojen oppimisen hitautena ja vaikeutena lukea sanoja oikein.
 - Toisen luokan lopulta lähtien lukemisvaikeus ilmenee useammin sanojen lukemisen hitautena kuin lukemisen virheellisyytenä.

Tunnusomaisia piirteitä

- vaikeudet tarkassa ja/tai sujuvassa sanantunnistuksessa
- heikko oikeinkirjoitus- ja dekodoustaito
- kaksoiskonsonantit vaikeita
- kirjaimia puuttuu tai kirjaimet vaihtavat paikkaa
- b ja d, b ja p, t ja d, k ja g, i ja e, tai nk ja ng voivat mennä sekaisin
- pitkän ja lyhyen vokaalin erottaminen vaikeaa
- lukemisessa että kirjoittamisessa sanan loppu tai lyhyt sana voi jäädä pois
- ääneen lukeminen on vastenmielistä
- lukeminen voi olla hidasta
- rivit tai kirjaimet "hyppivät" paperilla
- numerot vaihtavat paikkaa
- yhteen- ja vähennyslaskuissa lukujen oikea järjestys saattaa vaihtua
- kertotaulu ei välttämättä automatisoidu

- käsiala vaikeasti luettavaa
- pitkien sanojen ymmärtäminen tai ääntäminen hankalaa
- jotkut sanat ääntyvät toistuvasti väärin
- nimien muistaminen vaikeaa
- lauseiden muistaminen ja toistaminen vaikeaa
- puhe voi olla epäselvää
- itse luetun tekstin ymmärtäminen vaikeaa, mutta toisen lukemana sama teksti ymmärrettävää
- vaikea lukea yksinkertaistakin tekstiä, jos odotetaan nopeaa vastaamista
- oikea ja vasen saattavat sekoittua
- vaikeuksia kuukausien luettelemisessa
- riimien ja sanaleikkien hahmottaminen vaikeaa
- nopea väsyminen, päänsärkyä tai silmien särkyä lukemisen aikana
- keskittyminen helposti häiriytyvää
- hitaus/hätäisyys

16.4.07

Jos osaisintaikoa

Jos ~~os~~aisin taikoa. Voisin taikoa vai ^{gem.} kalmitä

esim. hienomaton ja ^{k gem} kaikea hienoa. Mutta ^{gem} k

joskus s e o n + yhmää. Mutta ^{tt gem} t ^{kk gem} k ^{gem} i ^{gem} v ^{gem} i ^{gem} n ^{gem} t ^{gem} a ^{gem} o ^{gem} n ^{gem} s ^{gem} e

^{tt gem} t ^{gem} a ^{gem} s ^{gem} a ^{gem} k ^{gem} a ^{gem} i ^{gem} k ^{gem} e ^{gem} e.

😊 !

7 x gem

16.4.07

- kiva tarina ☺
- sanavälitkin nyt kunnossa ☺
- "kaverit" myös kunnossa ☺

Jos osaisin taikoa

Jos osaisin taikoa olisin taikuri

ja jos olisin taikuri taikoisin

sinulle ja niistä ja kaikkea muuta

lännää ja minulla olisi silinteri

hattu ja mustat vaatteet yllä.

yllä ja minä voisin taikoa itselleni

kolran ja sinulle vaatteet ja ruokaa

ja lopuksi tekisi on [REDACTED].

Lukutaidon kehityksen keskeisiä ennustajia

Kodin lukutottumukset ja lapsen oma motivaatio

Kielellinen ymmärtäminen

Kirjaintuntemus

Kielellinen tietoisuus

Nimeämisnopeus

Sana- ja käsitevaraston laajuus

Kuullun ymmärtäminen

Metakognitiivinen tieto ja taito

Ymmärtämisstrategioiden hallinta

Sanan lukeminen:
sanan kokoaminen ja tunnistaminen

Sanan tunnistamisen sujuvuus

Luetun ymmärtäminen

Kirjoitustaidon kehityksen keskeisiä ennustajia

Kodin lukutottumukset ja lapsen oma motivaatio

Kirjaintuntemus

Fonologinen tietoisuus

Visuo-motoriset taidot

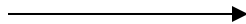
Tekniset kirjoittamisen taidot:

kirjainten tuottaminen ja
sanojen oikeinkirjoitus

Sanavarasto

Muisti

Lukemisen sujuvuus

Luetun ymmärtäminen

Tekstin tuottamisen taidot:

sujuvuus, koherenssi, rakenne

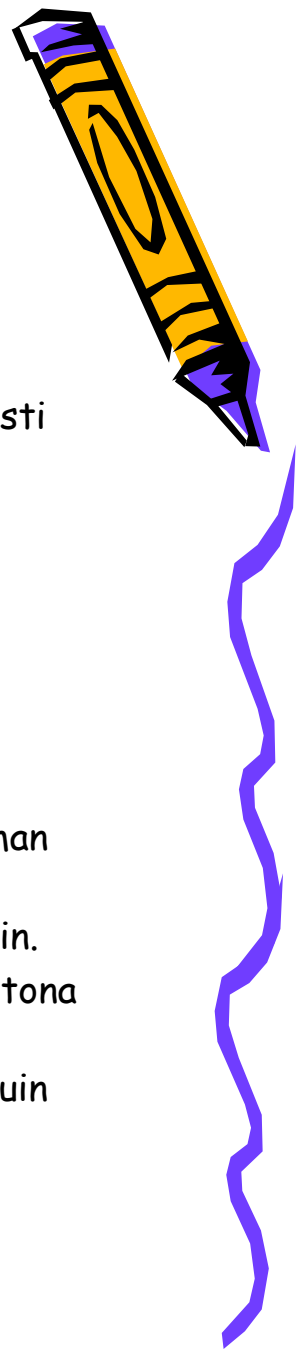
Tukeminen

- Lukivaikeus on luonteeltaan pysyvä eikä siitä voi opettaa pois, mutta hyvällä pedagogiikalla ja tukemisen prosesseilla siitä aiheutuvia ongelmia voidaan vähentää.
- Äännetietoisuuden harjoittelu
 - Helpoimpia tehtäviä on sellaiset, missä sanasta pitää tunnistaa tavu
 - Vaikeimpia tehtäviä edustavat tehtävät, joissa sanasta pitää tunnistaa äänne ja vaihtaa se joksikin toiseksi äänneeksi
- Nimeämistaitojen harjoittelu
 - Harjoitukset voivat kohdistua joko nimeämisen tarkkuuteen ja/tai nopeuteen
- Neuropsykologinen kuntoutus
- Puheterapia

Ekapeli yksi

(Saine, Lerkkanen, Ahonen, Tolvanen & Lyytinen 2010)

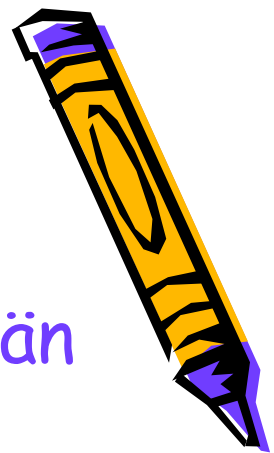

- Tavoite: Harjoitellaan kirjain-äänne -vastaavuutta, tavuja sekä sanoja, erityisesti taidoiltaan heikoille lapsille
- Sisältö:
 - harjoitusten eteneminen
 - kuullun äänteen ja kirjaimen yhdistäminen
 - tavutaso
 - sanataso
 - Kenttäjärjestys mukautuu pelaajan edistymisen mukaisesti.
 - Peliä voi pelata intensiivijaksomaisesti esim. 15 min/ 1-2 krt. /päivä muutaman viikon ajan (tehokkain tapa) tai 15 min. useita kertoja viikossa
 - Tavoite päästä vähintään kahden kirjaimen yhdistelmien äännöistä eteenpäin.
- Pelilupa tulee saada oppilaan vanhemmilta (pelaaja voi pelata sekä koulussa ja kotona omilla tunnuksilla)
- Tulokset: Ekapelillä rikastettu tuki lasten lukutaidon oppimista tehokkaammin kuin perinteinen erityisopetus tai luokkaopetus.

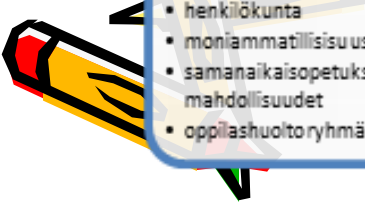
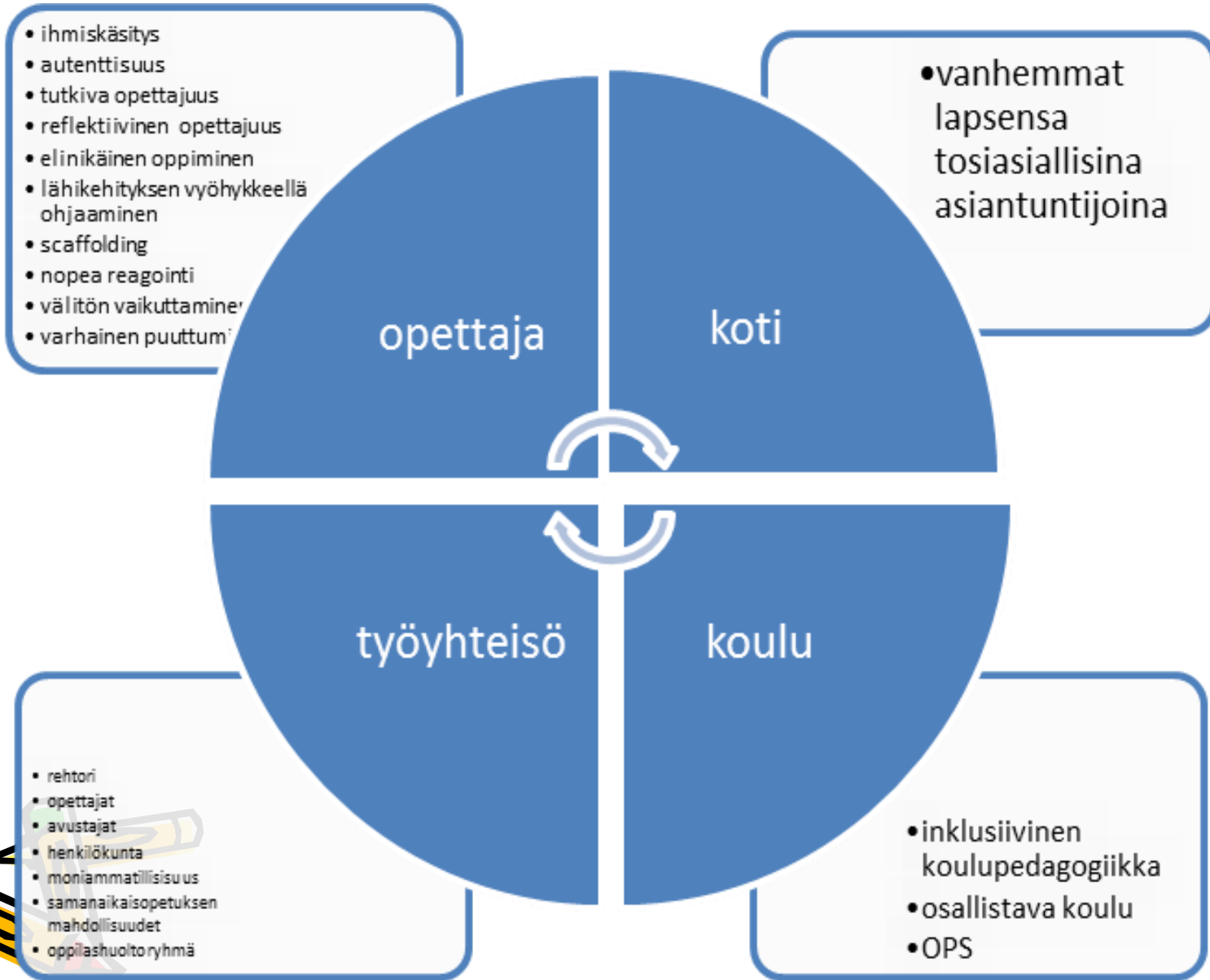
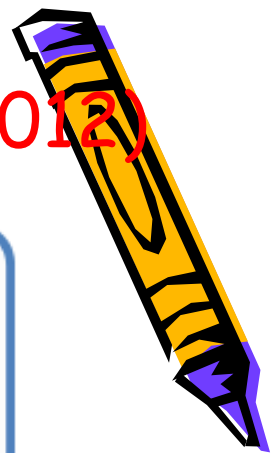

Varhainen tukeminen...

- ... ei niinkään varhaiskasvatukseen pelkästään liittyvää, vaan nopeaa reagointia, välitöntä vaikuttamista, motivointia, motivaation ylläpitämistä, oppilaan aitoa kohtaamista...
- Opetusmenetelmänä sovellettavissa niin varhaiskasvatukseen kuin myös esi-, alku- ja koko perusopetuksen kontekstiin.
- Vuorovaikutuksessa tapahtuva arviointi, itseluottamus ja oppijaminäkuvan tukeminen

Kohdennettu tuki (ks. Eskelä-Haapanen, 2012)

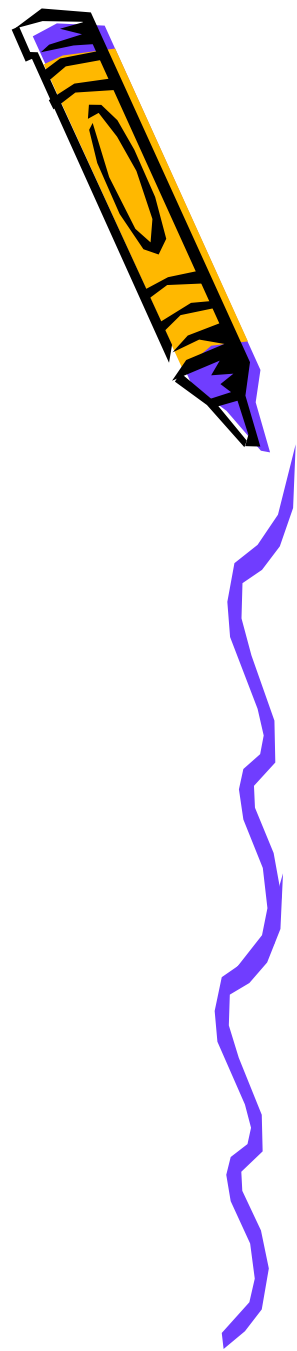
Millainen olen oppijana?

- Oppilaalla on käsitys itsestään oppijana, hänellä on oppimis- ja oppijaminäkuva.
- Käsitys tarkoittaa oppilaan näkemystä kyvyistään ja taidoistaan jollain tietyllä osa-alueella, esimerkiksi lukijana, laskijana, liikkujana.
- Oppilas muodostaa käsityksensä saamansa palautteen, omien tulkintojensa ja kokemustensa perusteella ja muokkaa uskomuksensa omaan selviytymiseensä nähden kohti tiettyä päämäärää.
- Koulutaipaleensa alussa oppimis- ja oppijaminäkuva voi olla jopa ylioptimistinen, mutta muuttuu myöhemmin realistisemmaksi.
- Opettajan vastuu tämän realistisen kuvan muokkaajana on ohittamaton.

Luki-asioissa tukeminen

- Eskariyhteistyö siirtymävaiheessa
- Tiedon siirto (siirtymät huom!)
- Tuen tarpeen tunnistaminen (ks. Lukimat)
- Eriyttäminen opetuksessa aina
- Vertaisvuorovaikutus (vrt. ZPD)
- Ensisijainen tukimuoto: tukiopetus
- Samanaikaisopetus
- Erkan kanssa yhteistyö
- Testit ym.
- Kolmiportainen tuki
- Yhteistyö kodin kanssa
- Moniammatillinen yhteistyö

Nurmi, Kiuru, Lerkkanen, Niemi, Poikkeus, Ahonen, Leskinen & Lyyra, (2013). *Learning and individual differences*, 72-79.

-Teachers adapt their instruction in reading in grade 1 to individual children's literacy skills -teachers give more help to those who struggle with reading.

-Interesting in this context was that **teachers who were less experienced adapted their instruction on the basis of children's literacy skills to a greater extent than other teachers did!**

Is it so because:

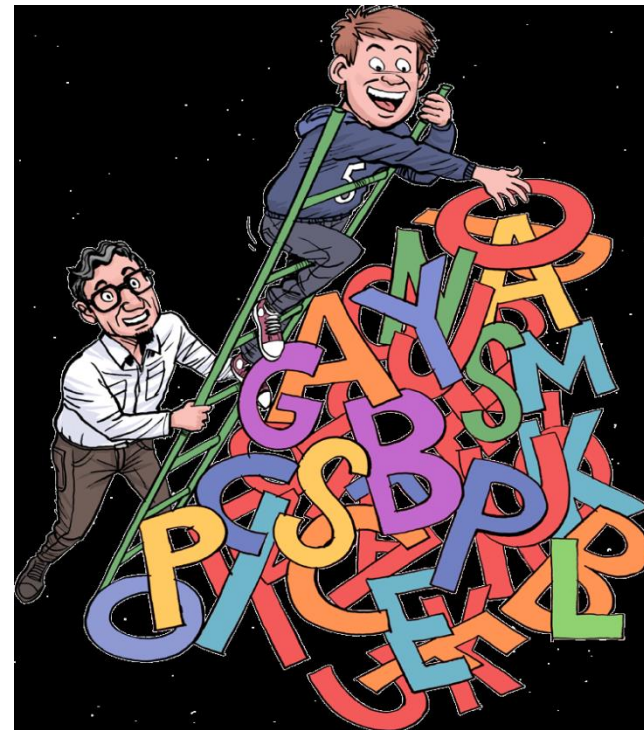
(1) they are warmer and more responsive to their students than teachers with more teaching experience or because or

(2) **they have been trained more recently and may consequently have learned more child-centered strategies?** - if so, this means that it is very important to put the findings like we have just heard today into the practice of teacher training! (Ahonen, T. 2014. EARLI-konferenssi) Ahonen, T. 2014 EARLI

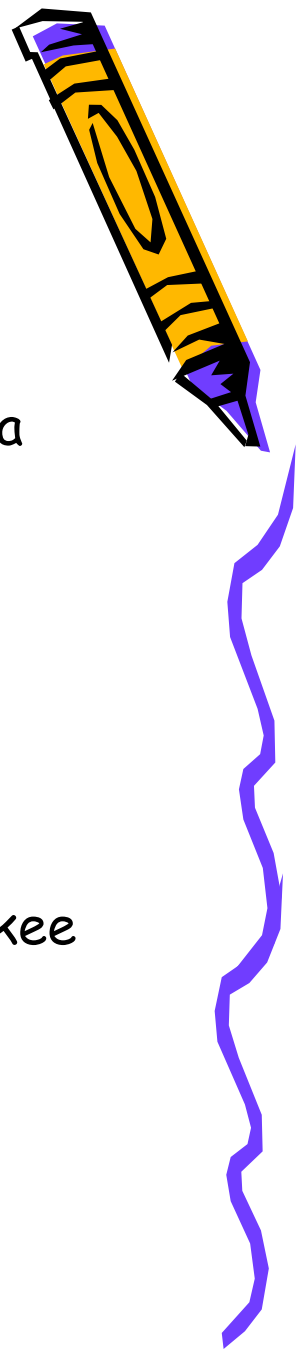

Lukivaikeudet ja niiden tukeminen alkuopetuksessa

- <https://www.youtube.com/watch?v=6IVQOOOrdAUM>

Oppimisvaikeuksista

- Oppimisvaikeuksista kärsii noin neljännes lapsista esi- ja alkuopetusryhmissä
- Eniten vaikeuksia tarkkaavuuden säätelyssä (n. 15 %:lla lapsista)
- Erityisesti koulun aloitusvaiheessa lukemisen ja kirjoittamisen yhteydessä sekä matematiikassa → lapsen käsitys itsestään oppijana huonontuu → lapsen itsetunto alenee → koulun käynnin motivaatio laskee (Viljaranta & Aunola 2010) → oppijaminäkuvan muotoutuminen suhteellisen pysyvää

19.11.07

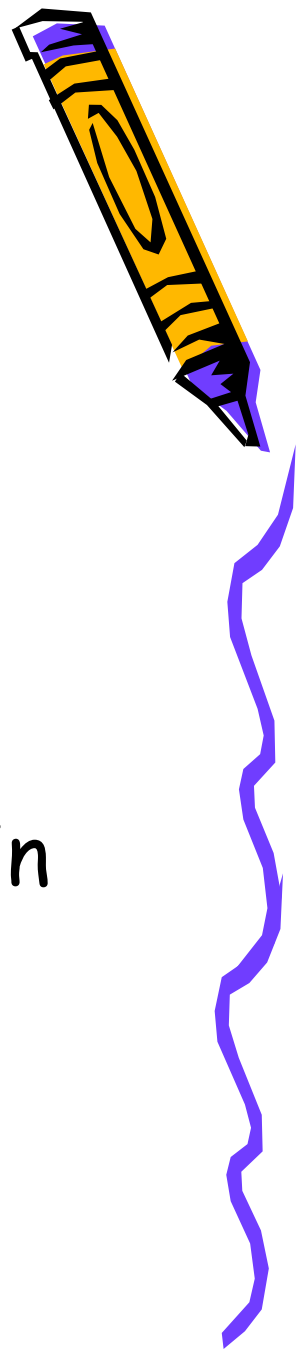
1. Korvatunturi	10. torstai
2. Sinikka Nopola	11. Tukholma
3. Apteekki	12. toukokuu
4. Valintatalo	13. väli aika
5. torvisieni	14. 3-vuotias
6. uutisvuoto	15. pullataikina
7. Sini sorsa	16. Saimi-täti
8. dumle	17. alahylly
9. Tappara	18. sulatejuno

19.11.07

1. Korvatunturi	10. torstai
2. Sinikka Nopola	11. Tukholma
3. apteekki	12. toukokuu
4. Valintatalo	13. väliaika
5. torvisieni	14. 3-vuotias
6. Uutisvuoto	15. pullataikina
7. sinisorsa	16. Saimi-täti
8. Dumle	17. alahylly
9. Tappara	18. sulatejuno

Oppilaan subjektiivinen oikeus tukeen (POL 30§)

- Opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea **heti** tuen tarpeen ilmetessä.

Tukiopetuksen järjestämisessä huomioitavaa:

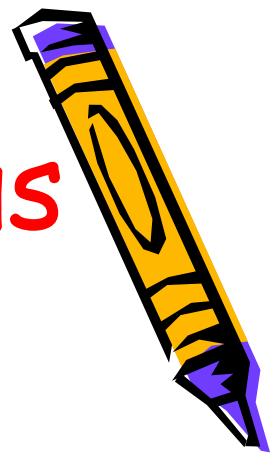

- koskee kaikkia tuen tasoja (yleinen, tehostettu ja erityinen)
- yksilöllisesti suunnitellut tehtävät, ajankäyttö ja ohjaus
- monipuoliset menetelmät ja materiaalit
- ennakoiva tukiopetus ns. korjaavan tukiopetuksen rinnalle
- oppitunnilla ja oppitunnin ulkopuolella annettava tukiopetus
- Lukujärjestyksessä tukiopetus sellaisiin kohtiin, että jokaisella oppilaalla on siihen mahdollisuus.
- "palkittaminen"
- joustavien ryhmittelyiden mahdollisuus

Osa-aikainen erityisopetus

- Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa.
- Vaikeudet voivat olla: kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä, oppimiseen yksittäisissä oppiaineissa liittyviä, opiskelutaidoissa, vuorovaikutustaidoissa tai koulunkäynnissä yleisesti.
- samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena.
- **Nivellettävä muun opetuksen sisältöihin ja tavoitteisiin. Huom! Yhteistyön merkitys.**

Yleinen tuki (OPS 2014)

- Vaikeuksia ehkäistään **ennakolta** esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä.
- Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.
- **Tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.**
- Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

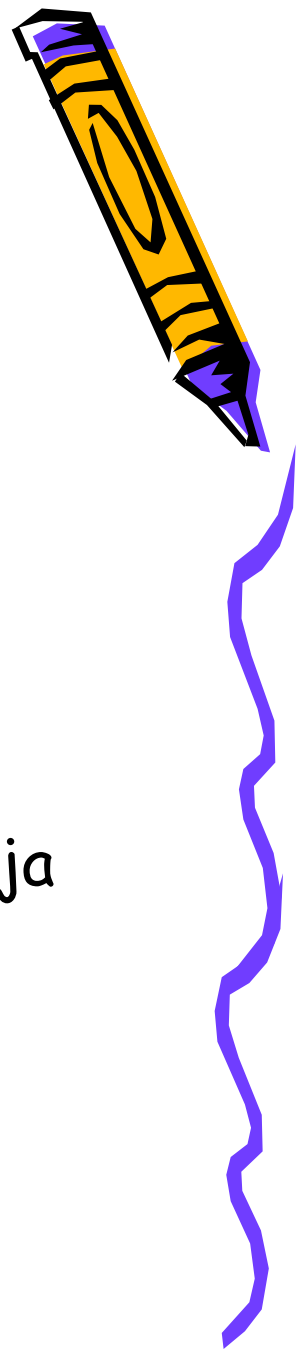
Yleinen tuki jatkuu..

- Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat **kaikkiin** kasvatus- ja opetustilanteisiin.
 - Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön **yhteistyönä**.
 - **Huoltajan ja lapsen** kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä.
 - Oppilaan tuen tarpeisiin vastataan esimerkiksi tukiopetuksella, osa-aikaisella erityisopetuksella tai ohjauksen keinoin.
- Oppimissuunnitelmaa** voidaan käyttää.

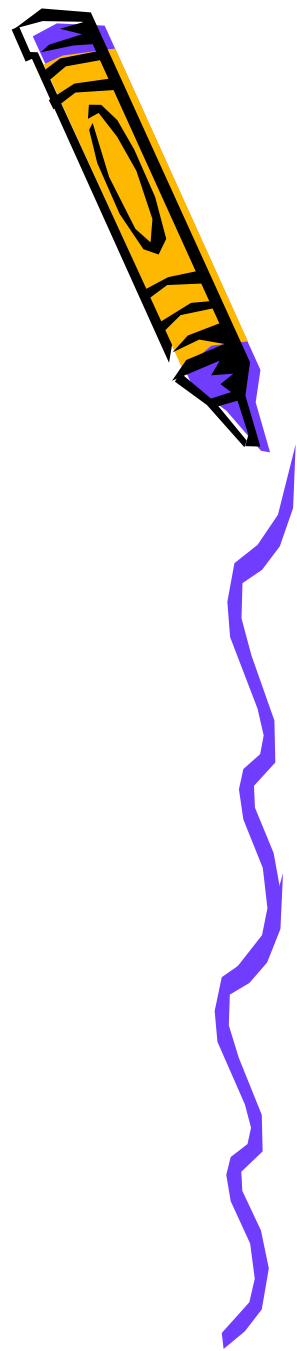
Case: Yleinen tuki

- Kyllikki, 7 v.
- innostunut oppimisesta ja osallistumisesta, oivaltaa ja oppii nopeasti
- käyttäytyy usein uhmaavasti ja levottomasti, oppimisen yhteydessä on vaikea keskittyä
- konflikteja erityisesti ns. vapaissa tilanteissa ja siirtymissä

- Koulun ja kodin yhteistyö
- ennakointi
- positiivinen vuorovaikutus
- motivointi
- haastavat ja mielenkiintoiset tehtävät
- tuntien ja tehtävien pilkkominen
- kuvalliset ja kirjalliset ohjeet
- apuvälineet
- koulunkäynnin ohjaaja
- samanaikaisopetus
- selkeät ja johdonmukaiset säännöt
- "liikennevalot"
- palkkiojärjestelmä ja seuraamukset
- yhteistoiminnallinen ohjaaminen, vertaistuki
- ~~ohjelmajärjestys~~

Tehostettu tuki (OPS 2014)

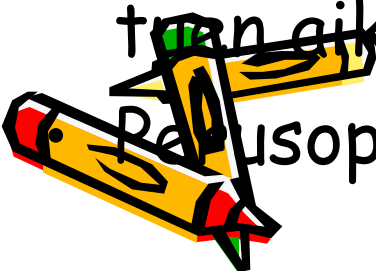
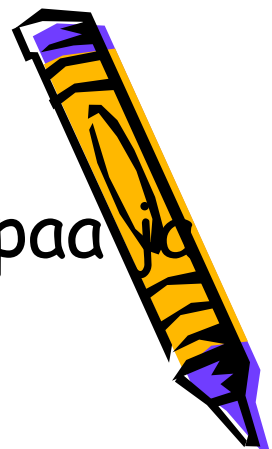

- Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on **pedagogiseen arvioon** perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti .
- Tehostettu tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti.
- Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, ja niin kauan kun oppilas sitä tarvitsee.

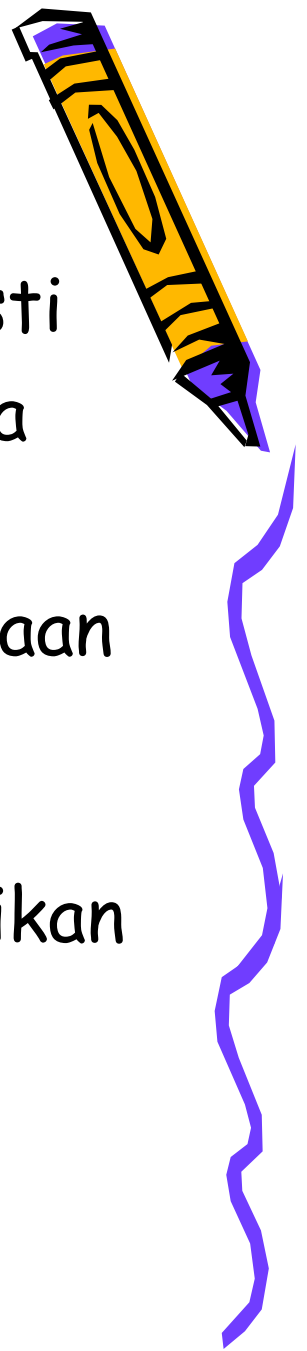
- Oppilaan tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki.
- Oppilas tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja.
- Tehostettu tuki annetaan pääsääntöisesti muun opetuksen yhteydessä joustavin opetusjärjestelyin.
- Esimerkiksi osa-aikaisen erityisopetuksen, opintojen yksilöllisen ohjauksen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu tehostetun tuon aikana.

Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

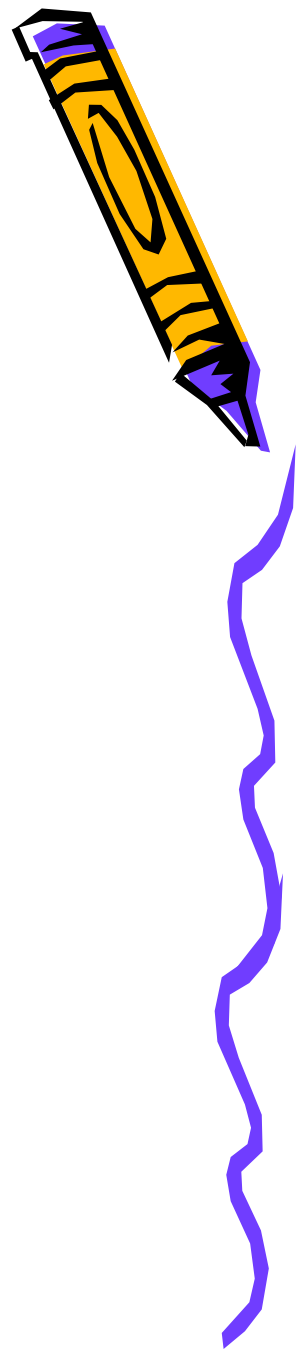

Case: Tehostettu tuki - Auno, 8 v.

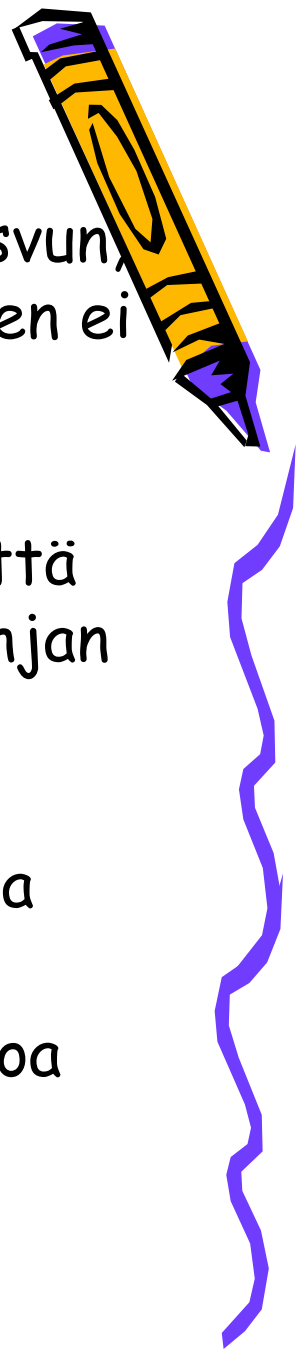
- työskentelee rauhallisesti ja pitkäjänteisesti
- tulee hyvin tovereidensa ja aikuisten kanssa
- oppiminen vie aikaa
- Kielelliset tehtävät, lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen on ollut hidasta
- Kielelliset vaikeudet heijastuvat matemaattiseen oivaltamiseen ja matematiikan sisältöjen omaksuminen onkin vaikeaa.

- pedagoginen arvio
- kodin ja koulun yhteistyön merkittävyys
- ennakointi
- motivointi
- eriyttäminen: havainnollistaminen, välineet, ohjaus, materiaali, tehtävät, testit, kokeet
- turvallinen ilmapiiri
- apuvälineet
- koulunkäynnin ohjaaja, avustaja
- samanaikaisopetus
- tukiopetus (monimuotoisesti)
- osa-aikainen erityisopetus
- yhteistoiminnallinen opetus, vertaistuki

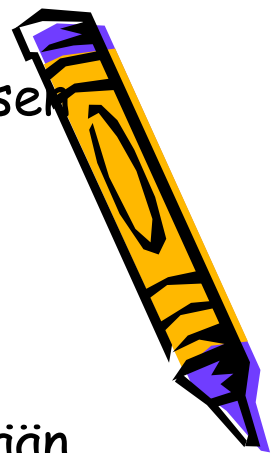
Erityinen tuki (OPS 2014)

- Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten.
- Erityisen tuen tehtävänä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen.
- Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja mahdollisuutta kokea onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan.
- Samoin tuetaan oppilaan osallisuutta ja vastuunottoa opiskelusta.

- Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on tehtävä oppilaasta **pedagoginen selvitys**.
- Oppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti (HOJKS).
- Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan oppilaan oppiminen.
- Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin. Nämä vaihtelevat oppimisen tavoitteiden ja sisältöjen sekä oppilaan henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti.
- Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla oppilaalla on oikeus myös muuhun tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi ohjaus, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Case: Erityinen tuki - Jouko 7 v.

- työskentelee rauhallisesti ja mielellään (puuhastele omiaan)
- oman toiminnan ohjaus joskus kuitenkin haastavaa
- Lukeminen, kirjoittaminen ja vuorovaikutus erityisen vaativia
- oppimiskykykartoitus → erityisen tuen päätös äidinkielestä, HOJKS
- opetus järjestetään yleisopetuksessa
- äidinkielen tunneilla mukana erityisopettaja
- eriyttäminen: opetus kokonaisuudessaan, ei vielä * - yksilöllistä oppimäärää.
- apuvälineet käytössä
- ennakoiva tukiopetus

Osaan viikonpäivien ja kuukaudet.

Minun on vaikea keskittyä tunnilla tenttävään.

Olen 6-vuotias Liisa ja leppuluokkainen

Olen innolla mukana kaikessa kunnes väsyn.

Minulla on paljon ystäviä ja tulen helposti toimeen kaikkien kanssa.

En aina osaa toimia annetun ohjeen mukaan.

En aina ymmärrä annettua ohjetta, kun niissä on hirveän vaikeita sanoja...

Minulla on rikas mielikuvitus.

Hypin, pompin, kiikun ja liikun taitavasti.

Minua ei kiinnosta numerot tai kirjaimet. En tunnista kuin muutamia.

Osaan luetella aakkoset, kun laulan ne 😊

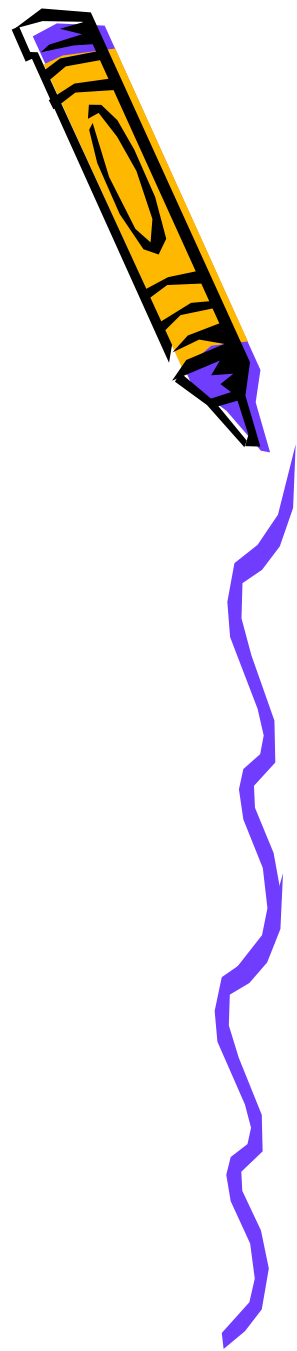
Osaan kirjoittaa oman nimeni.

En tiedä millä äänneellä alkaa sana KISSA

Mikä äänne ja tavu ja sana???

Osaan kertoa tarinoita ja tykkään kuunnella.

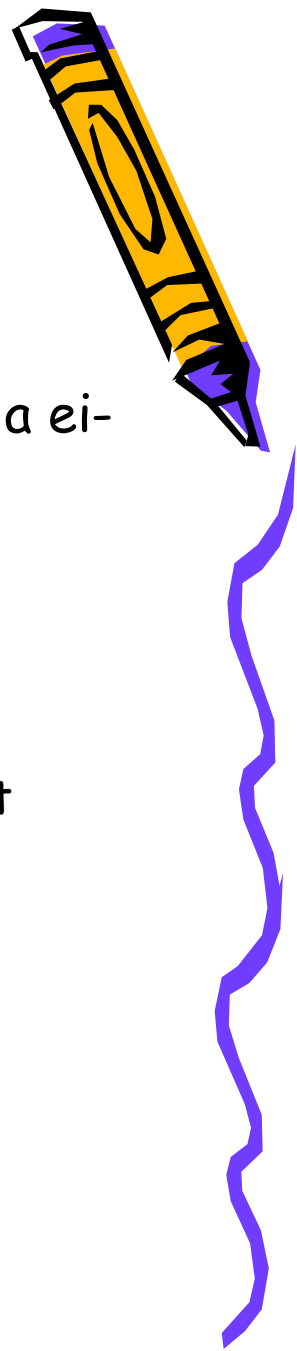

- Porinapausi: Miten toimisit Liisan kohdalla?

Lukemisen ja kirjoittamisen arviointi

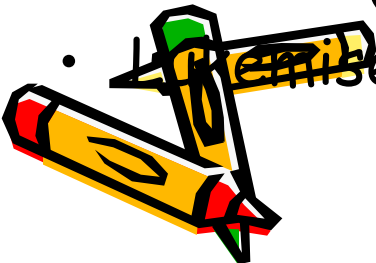
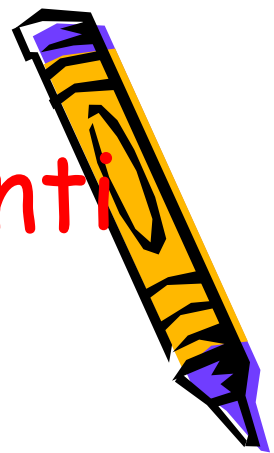

1. Lukemis- ja kirjoittamisprosessin hallinnan kielelliset ja ei-kielelliset taidot
 - Fonologinen tietoisuus, nopea nimeäminen, sanavarasto, kielellinen muisti
 - Hahmottaminen, silmän-käden yhteistyö, motoriiikka, päättelykyky
2. arviointi
 - Kirjaimet, äänteet, tavuttaminen, tavu- ja sanatunnistimet
3. Lukutaito
 - Tarkkuus, nopeus, erityyppisten tekstien ymmärtäminen
4. Kirjoitustaito
 - Oikeinkirjoitus, sujuvuus, tekstin tuottaminen

Luku- ja kirjoitustaidon arviointi

- ARMI-testistö (Lerikkanen ym. :
http://www.nmi.fi/fi/bulletin/bulletin-pdf/lerikkanen2_2007.pdf)
- LUKIMAT - peruslukutaidon ja matematiikan oppimisvaikeuksien arviointiympäristö verkossa:
<http://www.lukimat.fi/etusivu>
- ALLU (Oppimistutkimuksen keskus, Turun yliopisto)
- Diagnostiset testit I ja II (Oppimistutkimuksen keskus, Turun yliopisto)
- Lukitestit (Early Learning)
- Sanaketjutesti (NMI, Jyväskylän yliopisto)
- Luki- ja kirjoitustaidon ja kirjoittamisen testejä (FinRA)

Lisää eriyttämistä ja diagnosointia...

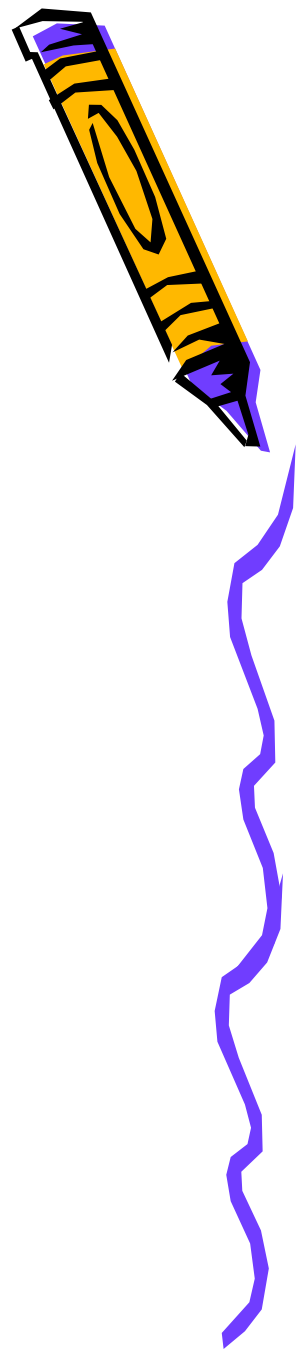
- Lukemaan opettamisessa / lukemisen ohjaamisessa on helppoa tehdä oppilaista ryhmiä heidän kielellisen kehityksensä mukaan.
 1. tavuryhmä:

Kuva tavun täydentämisen tukena.
Äänteiden yhdistäminen tuottaa vielä vaikeuksia. Esim. au- _____ + kuva
 2. tavuhissi:

Suomalaisen tavurakenteen mukaisia tavurakenteita kirjoitettuna tavukortteille. Vilautetaan tavua nopeasti. Voi käyttää kuvaa tukena.
 3. Kokonaisen sanan lukeminen. Huom! Lapsen elämismaailma. Sanat kirjan kappaleesta tai tutusta kirjasta. Lapsi kuvittaa itse.
 4. Lausetaso. Lauseita (virkkeitä) irrotettuna tutusta tekstistä. Kuvitus voi olla apuna.
 5. Tarinataso - tehtävät tarinasta
 6. Oman tarinan tuottaminen

Keinoja innostaa lapsia lukemaan

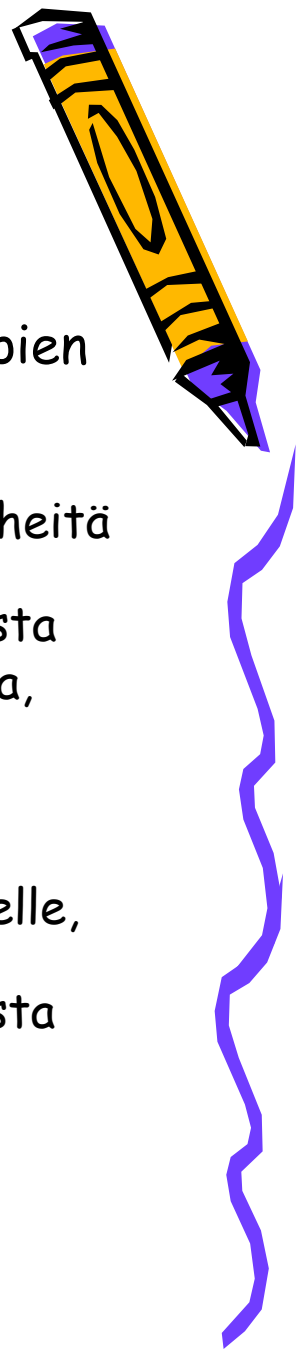

- Lue lapsille paljon ääneen ja keskustele luetusta (muista lukemista suuntaavaa tehtäviä!)
- Lueta lapsia pareittain ja ryhmittäin
- Pidä luokassa esillä erilaista ja monentasoista luettavaa
- Huomioi lasten kiinnostuksenkohteet ja anna lasten itse valita
- Pidä luokassa lukuhetkiä, jolloin kaikki lukevat
- Jakakaa kirjakokemuksia
- Kirjaesittelyt ja muut tuotokset esille
- Pidä kirjavinkkaustilaisuuksia
- Käsitelkää luettuja kirjoja monella tavalla
- Tutustukaa kirjaston käyttöön
- Tehkää omat lukutavoitteet
- Pitäkää lukupuut ja lukutoukat luokassa seinillä
- Suorittakaa lukudiplomeja
- Käytä kirjoja virikkeenä muuhun toimintaan
- Tehkää omia kirjoja
- Kutsu kirjailija vieraaksi luokkaan
- Yhdistä mediakasvatus kirjallisuuden opetukseen
- Anna vanhemmille tietoa, kuinka innostaa lasta lukemaan

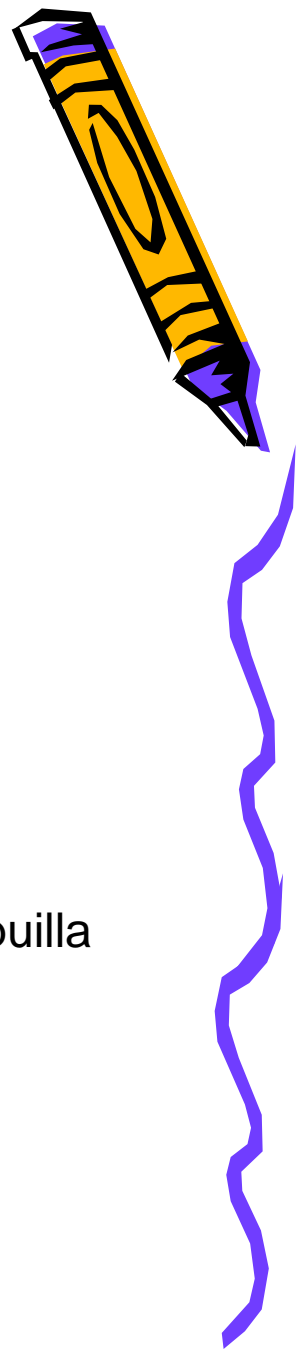

Vanhemmat lapsen tukena

- Ongelmien ilmaantuessa yhteydenotto kotiin ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö äärimmäisen tärkeää.
- Opettaja:
 - Auta vanhempaa näkemään lapsen erityistarpeet ja ohjaa heitä tukemaan niitä
 - Kerro vanhemmalle, miten opetat lukemista ja kirjoittamista
 - Pidä vaatimukset yksinkertaisina (selvät ohjeet kotiin, aika, määrä)
- Vanhempi:
 - Lue lapselle, lue lapsen kanssa ja kuuntele, kun lapsi lukee
 - On mallina lapselle lukijasta ja kirjoittajasta > osoita lapselle, miten lukeminen ja kirjoittaminen kuuluvat kodin arkeen
 - Juttele lapsen kanssa arkipäivän tapahtumista ja luettavista kirjoista

Osallistava oppimisympäristö

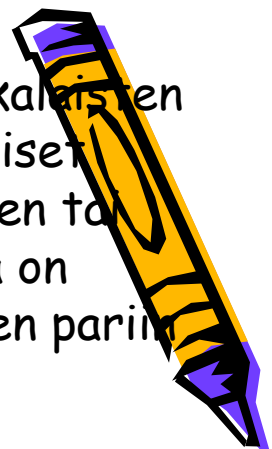

- lähtökohtana oppilaiden oma aktiivisuus
- Oppiminen tapahtuu todellisissa tilanteissa tai muutoin lapsille läheisissä tilanteissa.
- Oppilaiden mahdollisuus keskusteluun ja keskinäiseen vuorovaikutukseen (vertaisoppiminen).
- Ongelmakeskeinen, jossa voidaan yhdessä pohtia ja keskustella erilaisista ratkaisuista ja oppia uutta.
- Mahdollisuus tutkia itsekseen, parin tai ryhmän kanssa korostuu oppimateriaaleissa ja opetuksessa.
- Luokkahuoneessa mahdollisuus leikkiä sanoilla ja tutkia erilaisia tekstejä (esim. oppilaiden nimet, viikonpäivät, kuukaudet sanalapuilla näkyvillä; mahdollisimman monimuotoisesti, kuitenkin oppilaan yksilöllisyyden huomioivasti).

- **Lukumummit ja -vaarit** lukevat kouluilla yhdessä niiden 2-6. luokkalaisten lasten kanssa, jotka tarvitsevat lisätukea lukemiseen. Vapaaehtoiset mummit ja vaarit tapaavat lapsia koulupäivän aikana kahden kesken tai pienissä ryhmissä. Lukumummi ja -vaari -toiminnan tarkoituksena on tarjota lapsille lisää lukukokemuksia sekä innostaa heitä lukemisen pariin yhteisten lukutuokioiden avulla. Niilo Mäki Instituutti
- <http://www.lukumummitjavaarit.fi/>
- **Lukuinto-ohjelma:** Lukuinto-koulu ja -kirjasto -pilottiparit ovat etsineet, kehittäneet ja testanneet lasten ja nuorten lukemista monipuolistavia ja innostavia menetelmiä sekä ideoita lukumotivaation kasvattamiseksi. Menetelmien käyttö on johtanut pilottipaikkakunnilla lukemisen lisääntymiseen, lukutaidon ja -valmiuksien parantumiseen ja monipuolistumiseen sekä monilukutaidon kehittymiseen ja sen merkityksen korostumiseen. Lisäksi Lukuinto-pilottikoulujen oppilaille suunnatussa kyselyssä lähes 60 prosenttia [456/780] vastanneista kertoo oppineensa eniten inhimillisen pääoman ja yhteisöllisen oppimisen kannalta merkityksellisiä ryhmätyötaitoja. Oulun yliopisto. ([Ikonen & Kurttila-Matero, 2014](#)).

• <http://www.lukuinto.fi/lukuinto-ohjelma.html>

- Suomen kielessä on kuitenkin hyvää se, että kaikilla kirjaimilla on vain yksi ääni. **Tämän vuoksi lähes kaikki oppivat lukemaan.** Myös lapset, joille lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen on ollut vaikeaa, saavuttavat **peruslukutaidon**. Alussa lukeminen voi olla virheellistä, mutta harjoittelun myötä virheet jäävät usein pois. Yleensä **lukeminen** on hidasta. Usein lukiessa tulee myös virheitä. Kirjaimet ja äänteet saattavat sekoittua toisiinsa tai niitä jää pois. Joskus on vaikeaa ymmärtää ja muistaa lukemaansa. Myös **kirjoittaminen** voi olla hankalaa: kirjaimet saattavat vaihtaa paikkaa sanoissa. Kirjaimia saattaa myös jäädä pois tai niitä voi tulla liikaa.
- Myöhemmin lukivaikeus näkyykin tavallisesti siinä, **että lukeminen on hidasta.**

**Kiitos aktiivisesta
osallistumisesta!**

sirpa.eskela-haapanen@jyu.fi

